မာတိကာ

	ဥပဒေသာဇဉ်	
၁။	မဟာမုနိရုပ်ရှင်တော်	၁
၂။	ပယ်ပုံတော်ဝင်း	၅
၃။	မဟာတုလွတ်ဘုံစံပြည်ကျောင်းတိုက်	၇
၄။	စန္ဒာမုနိစေတီ	၉
၅။	မြနန်းစံကျော်ရွှေနန်းတော်	၁၁
၆။	စွယ်တော်စင်	၁၄
၇။	မဟာလောကမာရဇိန်ကုသိုလ်တော်စေတီ	၁၆
၈။	မဟာအတုလဝေယံ (အတုမရှိကျောင်း)	၁၈
၉။	ဒင်္ဂါးသွန်းစက်ရုံ	၂၀
၁၀။	မဟာသကျမာရဇိန်ကျောက်တော်ကြီးဘုရား	၂၂
၁၁။	သုဓမ္မာဇရပ်များ	၂၄
၁၂။	နန်းမြို့ရိုးပြာသာဒ်များ	၂၆
၁၃။	ပဟိုရ်စင်	၂၈
၁၄။	သင်္ဂဇာကျောင်း	၃၀
၁၅။	ယောမင်းကြီးကျောင်း (ဏ္ဍကာရာမတိုက်)	၃၂
၁၆။	ပုဂံမင်းမယ်တော်အုတ်ဂူပြာသာဒ်	၃၄
၁၇။	စကြာဒေဝီဂူပြာသာဒ်	၃၆
၁၈။	မင်းတုန်းမင်းအုတ်ဂူပြာသာဒ်	၃၈
၁၉။	လောင်းရှည်မိဖုရားဂူပြာသာဒ်	၄၀
၂၀။	ရွှေနန်းတော်ကျောင်း	၄၂
၂၁။	သာကဝန်ကျောင်း	၄၄
၂၂။	ယောမင်းကြီးအုတ်ဂူ	၄၆
၂၃။	ရွှေအင်ပင်ကျောင်းတိုက်	၄၈
၂၄။	ဆင်ဖြူမရှင်အုတ်ဂူပြာသာဒ်	၅၀
၂၅။	မွန်းတည့်သိမ်	၅၂
၂၆။	သန်းခေါင်ယံသိမ်	၅၄
၂၇။	ရွှေကျီးမြင်ဘုရား	၅၆
၂၈။	အင်းခရဘုရား	၅၉
၂၉။	ဒဟာဏ္ဍာဝိဇယဆုတောင်းပြည့်ဘုရား	၆၁
၃၀။	အသောကရာမတိုက်	၆၃
၃၁။	စန္ဒာမုနိဘုရား	၆၅
၃၂။	အာနန္ဒဘုရား(သိမ်နီကြီး)	၆၇
၃၃။	ဘုရားနီဘုရား	၆၉
၃၄။	သားတော်ရဘုရား	၇၁
၃၅။	သကျသီဟဘုရား	၇၃
၃၆။	ဇန်းမော်ကျောင်းတိုက်	၇၆
၃၇။	လောကမဏိစူဠာဘုရား	၇၈
၃၈။	မဟာတုလွတ်ဘုံကျော်မယ်တော်ကျောင်း(မှန်ကျောင်း)	၈၀
၃၉။	သမီးတော်ကျောင်း	၈၂
၄၀။	မြေစွန်းဝန်ဘုရား	၈၄
၄၁။	မဟာလောကရံသီအိမ်တော်ရာဘုရား	၈၆
၄၂။	ခြင်္သေ့ဦး	၈၈
၄၃။	နန်းမြို့ဆုတောင်းပြည့်ဘုရား	၉၀
၄၄။	မဟာဝိသုတာရာမတိုက်တော်	၉၃
၄၅။	မဟာဗောဓိပင်ဘုရား	၉၅
၄၆။	မဗ္ဗိကာရာမရွှေကျင်ကျောင်းတော်ကြီး	၉၇
၄၇။	ကြေးမြင်မိဖုရားကျောင်း(ရန္တပိုရွာစားကျောင်း)	၉၉
၄၈။	မဟာမင်းထင်ကျောင်း	၁၀၁
၄၉။	မာရ်အောင်ရတနာမာတုယရစေတီ	၁၀၃
၅၀။	မဟာလောကရန်နှိမ်အောင်တော်မူဘုရား	၁၀၅
၅၁။	မဟာရတနာဘုံစံမြတောင်ကျောင်းတိုက်	၁၀၇
၅၂။	ပင်းသာမင်းသားကျောင်း	၁၀၉

ဥပဒေသာဇဉ်

မြန်မာနိုင်ငံသည် ရှည်လျားသော သမိုင်းကြောင်းနှင့်အတူ ဖြစ်ထွန်းပေါ်ပေါက်ခဲ့သော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံဖြစ်သည်။ တိုင်းရင်းသားပေါင်းစုံတို့ဖြင့် ပေါင်းစုဖွဲ့စည်းအပ်သော မြန်မာတို့သည် မြန်မာ့မြေ မြန်မာ့ရေပေါ်တွင် ရပ်တည်နေထိုင်လာခဲ့ကြသည်ကို ရှေးဟောင်းသုတေသန တွေ့ရှိချက်များနှင့် သမိုင်းမှတ်တမ်းများအရ အခိုင်အမာ ဖော်ထုတ်နိုင်ခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။

သမိုင်းစဉ်တစ်လျှောက် အဆင့်ဆင့်ပြောင်းလဲကာ တိုးတက်ထွန်းကားခဲ့သော မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှု အမွေအနှစ်များ အရှည်တည်တံ့စေရန် ထိန်းသိမ်းရေးသည် တစ်ဦးတစ်ယောက်တည်းက လုပ်ဆောင်၍ ရသော လုပ်ငန်းမဟုတ်ဘဲ တစ်မျိုးသားလုံးက ဝိုင်းဝန်းဆောင်ရွက်ကြရမည့် လုပ်ငန်းဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတော် အေးချမ်းသာယာရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးကောင်စီလက်ထက်တွင် ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များ ဖော်ထုတ်ထိန်းသိမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကို အမျိုးသားရေးတာဝန်အဖြစ် အရှိန်အဟုန်မြင့်ကာ ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။

အမှန်စင်စစ် ယဉ်ကျေးမှုဟူသော ဝေါဟာရမှာ အနက်အဓိပ္ပာယ် များပြားနက်ရှိုင်းသကဲ့သို့ ဆက်စပ်ရာ နယ်ပယ်မှာလည်း ကျယ်ဝန်းလှပါသည်။ လူမျိုးတစ်မျိုး၏ ယဉ်ကျေးမှုကို ကြည့်ရှုလေ့လာခြင်းဖြင့် ယင်းလူမျိုး၏ အဆင့်အတန်းကို သိရှိနိုင်သကဲ့သို့ မြန်မာတို့၏ အမျိုးသားရေးလက္ခဏာများကို မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုနယ်ပယ် အသီးသီးတွင် အထင်ကရတွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာယဉ်ကျေးမှု ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးသည် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာယဉ်ကျေးမှုများ အရှည်တည်တံ့စေရန် ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်လည်း ဆက်စပ်၍ နေပါသည်။ ရှေးဟောင်းယဉ်ကျေးမှု အထိမ်းအမှတ် အဆောက်အအုံများအနက် ပထမမြန်မာနိုင်ငံတော်ကို စည်းရုံးတည်ထောင်ခဲ့သော အနော်ရထာမင်းတရားကြီး၏ ပုဂံရွှေနန်းတော်၊ ဒုတိယမြန်မာနိုင်ငံကို တည်ထောင်ခဲ့သော ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းတော်၊ တတိယမြန်မာနိုင်ငံတော်ကို တည်ထောင်ခဲ့သော အလောင်းမင်းတရားကြီး၏ ရွှေဘုံရတနာ မင်္ဂလာနန်းတော်၊ ရတနာပုံခေတ်ကို တည်ထောင်ခဲ့သော မင်းတုန်းမင်းတရားကြီး၏ မြနန်းစံကျော် ရွှေနန်းတော်ကြီးတို့ကို ပြန်လည်ဖော်ထုတ် ထိန်းသိမ်းနိုင်ခဲ့သည်။ ယင်းသို့ ထိန်းသိမ်းခြင်းဖြင့် မြန်မာတို့၏ အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်စိုးမှု၊ အဆင့်အတန်း မြင့်မားစွာ နေထိုင်အုပ်ချုပ်လာမှုကို ပေါ်လွင်စေပါသည်။ မြန်မာ့ပန်းဆယ်မျိုးစသော အမျိုးသားရေးလက္ခဏာများကို ဖော်ထုတ်ခြင်းဖြင့် မြင့်မားသော အမျိုးဂုဏ် ဇာတိဂုဏ်ကို သိရှိလာစေပြီး မိမိလူမျိုးနှင့် နိုင်ငံကို ချစ်မြတ်နိုး တန်ဖိုးထား စောင့်ရှောက်လိုသော ဝံသာနုရက္ခိတတရားများကို ထွန်းကားရှင်သန်လာစေပါသည်။

ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များ ထိန်းသိမ်းရေးတွင် အခြေခံကျသော လုပ်ငန်းစဉ်မှာ သက်ဆိုင်ရာ ကဏ္ဍအလိုက် မှတ်တမ်းပြုစုရေးပင်ဖြစ်ပါသည်။ ရှေးဟောင်းအထိမ်းအမှတ်လက်ရာများ၊ ရှေးဟောင်း အဆောက်အအုံများ၊ ရှေးဟောင်း နေရာဒေသများနှင့် ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများအပြင် ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် အကြောင်းအရာတစ်ခုစီ၏ အချက်အလက်များအပေါ်တွင် အခြေတည်၍ မှတ်တမ်းတင် စာရင်းကောက်ယူပြုစုထားရန် လိုအပ်ပါသည်။

အထူးသဖြင့် သမိုင်းအဆက်ဆက် တည်ဆောက်ခဲ့ကြသော ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်အဆောက်အအုံများအနက် သက်တမ်းရှည်ကြာသော အဆောက်အအုံများမှာ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် လူသားတို့၏ ဖျက်ဆီးမှု အန္တရာယ်တို့ကြောင့် အနည်းနှင့် အများ ပျက်စီးယိုယွင်းလျက်ရှိကြသည်။ ယင်းတို့ကို မှတ်တမ်းတင်ပြုစုထားခြင်း မရှိပါက ကာလကြာမြင့်သည်နှင့်အမျှ ပျက်စီးယိုယွင်းမှု ပိုမိုများပြားလာပြီး ရှေးမူလက်ရာမပျက် ပြန်လည်ပြုပြင် ထိန်းသိမ်းရန် ခက်ခဲမည်ဖြစ်ပါသည်။

သို့ဖြစ်၍ ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာနသည် မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုဒေသအလိုက် တည်ရှိကြသော ရှေးဟောင်း အထိမ်းအမှတ် အဆောက်အအုံများအား မှတ်တမ်းတင်စာရင်းပြုစုထားရှိနိုင်ရန် အလေးပေးဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ ယင်းသို့ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်နှင့် အမျှ ပုဂံယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်ဒေသရှိ ရှေးဟောင်းအထိမ်းအမှတ် အဆောက်အအုံ ၂၂၃၀ ကို ရှေးဟောင်းသုတေသန၊ အမျိုးသားပြတိုက်နှင့် စာကြည့်တိုက်ဦးစီးဌာန (ပုဂံဌာနခွဲ) မှ ပညာရှင်များသည် ယူနက်စကိုမှ ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် ပူးပေါင်း၍ စာရင်းကောက်ယူပြုစုနိုင်ခဲ့ပြီး အတွဲ(၈)တွဲဖြင့် မှတ်တမ်းတင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေနိုင်ခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ထိုနည်းတူစွာ ပုဂံဒေသရှိ ရှေးဟောင်းစေတီပုထိုးများ ပြုပြင်ထိန်းသိမ်းရေး လုပ်ငန်းကြီးကိုလည်း နိုင်ငံတော်မှ စီမံကိန်းချမှတ်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိရာတွင် ပြုပြင်ထိန်းသိမ်းပြီးသော စေတီပုထိုးများအနက် ဘုရားအမှတ် (၁) မှ (၁၄၆၅) အထိ (၆၀၀) ကျော်ကို မှတ်တမ်းတင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေနိုင်ခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။

ယခုစာအုပ်မှာ မန္တလေးဒေသရှိ ရှေးဟောင်းအဆောက်အအုံများ မှတ်တမ်းဖြစ်၍ ပထမအကြိမ်အဖြစ် ၂၀၀၁ ၊ ခုနှစ် မတ်လ တွင် ထုတ်ဝေခဲ့ကာ ယခု ပြန်လည် တည်းဖြတ်၍ ဒုတိယအကြိမ် ပြန်လည် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤစာအုပ်တွင် မန္တလေးမြို့နှင့် အနီးဝန်းကျင်ရှိ ထင်ရှားကျော်ကြားသော ရှေးဟောင်းအထိမ်းအမှတ် အဆောက်အအုံ (၅၂) ခုကို မှတ်တမ်းတင်ဖော်ပြထားပါသည်။ ဆက်လက်၍လည်း မန္တလေးဒေသရှိ ကျန်ရှိသော ရှေးဟောင်းအဆောက်အအုံများ မှတ်တမ်းစာအုပ်များကိုလည်း စုဆောင်းပြုစု ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသွားရန် ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာန၊ ရှေးဟောင်းသုတေသန၊ အမျိုးသားပြတိုက်နှင့်စာကြည့်တိုက် ဦးစီးဌာနမှ စီမံဆောက်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။

ဤမှတ်တမ်းစာအုပ်သည် ရှေးဟောင်းအဆောက်အအုံများ ပြုပြင်ထိန်းသိမ်းရာတွင်လည်းကောင်း၊ ဗိသုကာပညာရပ်ကို လေ့လာသူများအတွက်လည်းကောင်း၊ သမိုင်းဆိုင်ရာ သုတေသီများ၊ ပညာရှင်များအတွက်လည်းကောင်း အကျိုးပြုမည်ဟု ယုံကြည်မိပါသည်။

(ခင်အောင်မြင့်)
ဝန်ကြီး
ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာန

မဟာမုနိရုပ်ရှင်တော်

အမည်

မဟာမုနိရုပ်ရှင်တော်

ဒါယကာ

ရုပ်ရှင်တော်ဒါယကာမှာ ရခိုင်ဘုရင်စန္ဒာသူရိယမင်းဖြစ်၍ ဂန္ဓကုဋိအုတ်ပြာသာဒ် ဒါယကာမှာ အမရပူရမြို့နန်းတည် ဘိုးတော်ဘုရားဖြစ်သည်။

တည်နေရာ

ကျွန်းလုံးဥသျှောင်ရပ်ကွက်၊ ချမ်းမြသာစည်မြို့နယ်၊ မန္တလေးမြို့။

အညွှန်း

အရှေ့ဘက်တွင် ၈၁ လမ်းနှင့် ထီးလင်းကျောင်းတိုက်၊ အနောက်ဘက်တွင် ၈၄ လမ်းနှင့် ရွှေရေးဆောင်ကျောင်းတိုက်၊ တောင်ဘက်တွင် အသောကရာမကျောင်းတိုက် မြောက်ဘက်တွင် မြင်းဝန်ကျောင်းတိုက်နှင့် အကွက် ၅၀ တို့တည်ရှိကြပါသည်။

ခေတ်ကာလ

ကြေးရုပ်တုများမှာ ပုဂံခေတ်နှင့်အပြိုင် ခမာယဉ်ကျေးမှုလက်ရာများဖြစ်သည်။ ရုပ်ရှင်တော်ကြီး မှာ ရခိုင်ခေတ်လက်ရာဖြစ်သည်။ ဂန္ဓကုဋိတိုက်မှာ အမရပူရခေတ်လက်ရာဖြစ်သည်။ အနောက်ဘက် စောင်းတန်းနှင့် ခြင်္သေ့ရုပ်ကြီးများမှာ ရတနာပုံခေတ်လက်ရာဖြစ်သည်။

ထူးခြားချက်

ဂေါတမမြတ်စွာဘုရားထံမှ ရင်ငွေ့လှုံသွန်းလောင်းထားသော ပဉ္စလောဟာရုပ်ပွားတော်ကြီးဖြစ်သည်။ ခမာယဉ်ကျေးမှုလက်ရာများဖြစ်သော ဧရာဝဏ်ဆင်၊ ခြင်္သေ့နှင့် လူရုပ်တုများရှိသည်။ ဘိုးတော် ဘုရားစုဆောင်းခဲ့သော ပုဂံခေတ်မှ ရတနာပုံခေတ်အထိ ကျောက်စာများရှိသည်။ အကြီးဆုံး ကြေးစည်နှင့် ကြေးမောင်းကြီးများလည်းရှိသည်။ ဘုရားပင့်ဆောင်လာသူ အိမ်ရှေ့မင်း၏ ကြေးသွန်းရုပ် ရှိသည်။

သမိုင်းအကျဉ်း

မဟာမုနိရုပ်ရှင်တော်မြတ်ကို သဗ္ဗညုမြတ်စွာဘုရားရှင် သက်တော်ထင်ရှားရှိတော်မူစဉ် ဓညဝတီ ပြည့်ရှင် ရခိုင်ဘုရင်စန္ဒာသူရိယမင်း၏ ရှေ့တော်တွင်သွန်းလုပ်၍ မြတ်စွာဘုရားကိုယ်တော်တိုင်ရင်ငွေ့တော် သွင်းခဲ့သည်ဟု အဆိုရှိသည်။ ရခိုင်မင်းအဆက်ဆက်တို့ ကိုးကွယ်လာခဲ့ကြ၍ အလွန်တန်ခိုးကြီးသည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ မြန်မာမင်းတို့ကိုးကွယ်လိုသဖြင့် အနော်ရထာမင်းလက်ထက်တွင်တစ်ကြိမ်၊ အလောင်းစည်သူ မင်းလက်ထက်တွင်တစ်ကြိမ် ပင့်ဆောင်သော်လည်း မရခဲ့ပါ။ ပထမအမရပူရ မြို့တည်နန်းတည် ဘိုးတော်ဘုရားလက်ထက်တွင် သားတော်အိမ်ရှေ့ဥပါရာဇာ သီရိမဟာဓမ္မာဘိဇယသီဟသူရ ဘွဲ့ခံ ရွှေတောင်မင်းကိုယ်တိုင်ကြီးကြပ်၍ ရခိုင်ပြည်၊ မြို့ဟောင်းမှ သက္ကရာဇ် ၁၁၄၆ ခုနှစ်၊ တပို့တွဲလ ဆန်းမှ စတင်ပင့်ဆောင်ခဲ့ရာ သက္ကရာဇ် ၁၁၄၇ ခုနှစ်၊ ကဆုန်လပြည့်ကျော် ၇ ရက်တွင် စစ်ကိုင်းဆိပ်ကမ်း သို့ ရောက်သည်။ ရုပ်ပွားတော်ကြီးကို အမရပူရမြို့၏ မြောက်ပြင် ယခုနေရာတွင် ဘုံကိုးဆင့်ပြာသာဒ်နှင့် မင်းအဆက်ဆက်ကိုးကွယ်ခဲ့သည်။ မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၂၄၅ ခုနှစ်တွင် မီးသင့် လောင်ခဲ့သဖြင့် သက္ကရာဇ် ၁၂၄၆ ခုနှစ် သီပေါမင်းသည် ပျက်စီးခဲ့သည့် မကိုဋ်တော်၊ ရွှေစလွယ်များကို ပြန်လည်တပ်ဆင်၍ မျက်နှာတော်ဖွင့်ပေးခဲ့သည်။ ရုပ်ပွားတော်ကြီး၏ ဉာဏ်တော်မှာ ၁၂ ပေ၊ ၇ လက်မ၊ ဒူးတော်အစွန်းနှစ်ဖက် အကွာအဝေးမှာ ၈ ပေ၊ ၆ လက်မ၊ ပလ္လင်အမြင့် ၇ ပေရှိသည်။ သက္ကရာဇ် ၁၂၆၀ ပြည့်နှစ်တွင် ယခုထင်ရှားသော အုတ်ပြာသာဒ်ကို ဆောက်ခဲ့သည်။ သက္ကရာဇ် ၁၂၇၈ ခုနှစ်တွင် လေခသဖြင့် ပြာသာဒ်ထီးတော်မြေကျပြန်ရာ မိုင်းပျဉ်းရပ်စောက်စော်ဘွားက ထီးတော်ကို လည်းကောင်း၊ ညောင်ရွှေစော်ဘွားက ငှက်မြက်နားတော် ကို လည်းကောင်း၊ စိန်ဖူးတော်ကိုလည်းကောင်း တင်လှူခဲ့သည်။

ရခိုင်မှပင့်ဆောင်လာစဉ် ခမာလူရုပ်နှစ်ရုပ်၊ ခြင်္သေ့ရုပ်သုံးရုပ်၊ ခေါင်းသုံးလုံးပါဧရာဝဏ်ဆင်ရုပ် တစ်ရုပ်တို့ကို ယူဆောင်လာသည်။ ထိုအရုပ်များသည် ခမာယဉ်ကျေးမှုလက်ရာများဖြစ်၍ ဘုရင့်နောင်လက်ထက်က ဟံသာဝတီသို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။ နန္ဒဘုရင်လက်ထက် တောင်ငူစားနှင့် ဟံသာဝတီစစ်ဖြစ်ရာတွင် ရခိုင်ဘုရင်သည် တောင်ငူစားဘက်မှ စစ်ကူတိုက်ပေးရာ စစ်နိုင်သဖြင့် ထိုကြေးရုပ်များကိုလက်ဆောင် အဖြစ်ရရှိခဲ့ပြီး ရခိုင်သို့ယူဆောင်သွားပြန်သည်။ ထိုအရုပ်များသည် လွန်ခဲ့သည့်နှစ်တစ်ထောင်ခန့် က ကမ္ဘောဒီးယားမှ လက်ရာများဖြစ်ကြပြီး ကမ္ဘောဒီးယားခေါ် ခမာနိုင်ငံကို ယိုးဒယား (ထိုင်း) တို့သိမ်းယူ တိုက်ခိုက်ရာ ခမာနိုင်ငံမှ ယူဆောင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ သက္ကရာဇ် ၁၁၅၃ ခုနှစ်၊ ပြာသိုလဆန်း ၁၂ ရက်၊ ကြာသပတေးနေ့တွင် ကျီဝန် မဟာတရဖျားက ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းသော မဟာမုနိဘုရား

အနောက်မျက်နှာရွှေစောင်းတန်းနှင့် ပြာသိုလဆန်း ၉ ရက်နေ့တွင် တလုပ်မြို့စားမိဖုရား ဆောက်လုပ် သည့် မဟာမုနိဘုရား ဦးရွှေဇရပ်ကိုလည်း ဘိုးတော်ဘုရား (ဗဒုံမင်း) ကိုယ်တော်တိုင် ရေစက်ချလှူဒါန်းတော်မူ ခဲ့သည်။ သာယာဝတီမင်း (ရွှေဘိုမင်း) လက်ထက်တွင်လည်း မဟာမုနိရုပ်ပွားတော် ကိန်းဝပ်တော်မူရန် ဂန္ဓကုဋိပြာသာဒ်၊ မဟာရံတံတိုင်း၊ ရေကန်ပါပျက်စီးသည်ကို အသစ်ပြင်ဆင်တော်မူခဲ့သည်။

၁၂၄၅ ခုနှစ်တွင် မီးဘေးဒဏ်ကြောင့် စောင်းတန်းလေးသွယ်နှင့် မဟာမုနိ ဂန္ဓကုဋိပြာသာဒ်ကြီး ပျက်စီးခဲ့သည်။ ၁၂၄၆ ခုနှစ်၊ တန်ခူးလပြည့်ကျော် ၇ ရက်တွင် ထာဝရအုတ်ပြာသာဒ်စောင်းတန်းတော် များ မပြီးမီအတွင်း ပြည်သူတို့ဝင်-ထွက် ဖူးမြော်ရန် ရှိရင်းဂန္ဓကုဋိအထက်တွင် ဘုံသုံးဆင့်အထွတ် ထုပိကာတင်ရွှေထီးစိုက်၊ သွပ်ပြားမိုးတန်ဆောင်းနှင့် ၎င်းအောက် အာရုံခံ စမြင်အုတ်ကြွပ်မိုးဆောက်လုပ်ရန် ငွေကျပ် ၁၈၃၆၀ ထုတ်ပေးခဲ့သည်။ ကဆုန်လပြည့်ကျော် ၈ ရက်တွင် ၎င်းတို့ကို ဆောက်လုပ်ပြီး၍ ရွှေထီးအထွတ်တင်ရန် ဝန်ရှင်တော် တိုင်တားမြို့စားမင်းကြီးနှင့် ပညာဝန်ထောက်၊ ဆရာဝန်ထောက်တို့ သွားရောက် ကြီးကြပ်လှူရသည်။

သီပေါမင်းပါတော်မူပြီး ၃ နှစ်မှ ၇ နှစ်အတွင်း စောင်းတန်းလေးခု ဆောက်လုပ်ခဲ့သည်။ မဟာရံ တံတိုင်းသုံးထပ်၌ အုတ်ဖြင့်ဆောက်လုပ်သည့် မုခ်ပြာသာဒ် ၁၂ ခုရှိသည်။ မုခ်များအတွင်းနံရံ နှင့် မျက်နှာကြက် တွင် နံရံပန်းချီနှင့် အုတ်စောင်းတန်းများ၌ အင်္ဂတေပန်းများရှိသည်။ ထိုနံရံပန်းချီများကို သက္ကရာဇ် ၁၂၅၁ ခုနှစ်တွင် မန္တလေးမြို့မှ မြန်မာပန်းချီဆရာ ဦးကြီး ရေးဆွဲခဲ့သည်။ ပန်းချီတော်ခေါင်း ဦးကျော်ညွန့်၏ လက်အောက်တော်သုံး ပန်းချီဆရာတစ်ဦးဖြစ်၍ ညောင်ပင်ဈေး ဦးမောင်ကြီး အမည် ဖြင့် ထင်ရှားသည်။ ထိုနံရံပန်းချီများတွင် ဗုဒ္ဓဝင်ခန်း၊ ရာဇဝင်ခန်း၊ ဂြိုဟ်ခွင်များ၊ နက္ခတ်များ၊ ရဟန်းတော် များနှင့် ဘွဲ့တော်များ၊ ထိုခေတ် ခရီးသွားဟန်များ တချို့ကို စာများဖြင့်လည်း ဖော်ပြထားသည်။ လူတန်းစားအသီးသီးတို့၏ ဆင်ယင်ထုံးဖွဲ့မှုတို့မှာ ခေတ်အလိုက် မှတ်တမ်းတင်ထားသော ပုံစံများ ဖြစ်သည်။

အရှေ့ဘက်စောင်းတန်းရှိ နံရံပန်းချီများမှာ စောင်းတန်းပျက်၍ အသစ်ပြန်ဆောက်သဖြင့် တချို့ကို ခွာယူကာ ရှေးဟောင်းသုတေသန၊ အမျိုးသားပြတိုက်နှင့် စာကြည့်တိုက်ဦးစီးဌာနက ထိန်းသိမ်း

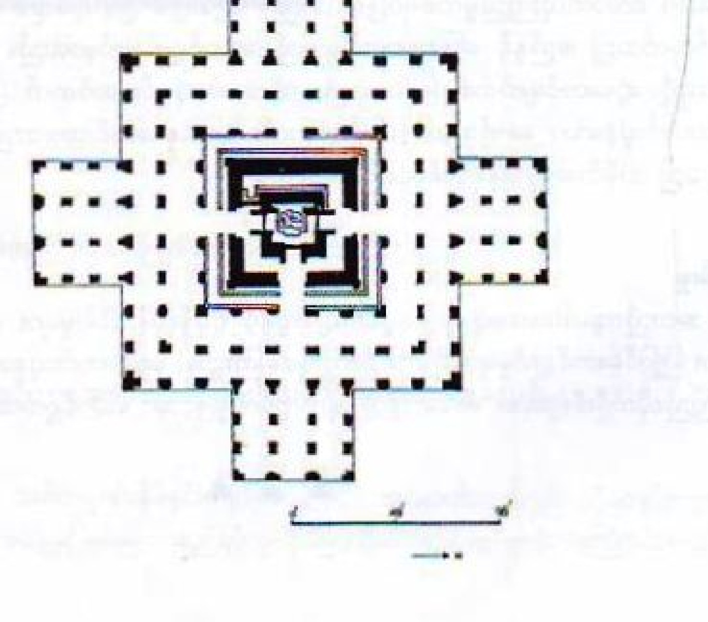

ထားခဲ့သည်။ အနောက်နှင့် တောင်ဘက်ရှိ နံရံပန်းချီများကို ယနေ့တိုင် တွေ့နိုင်သည်။ ဘုရား၏ အနောက်တောင်ထောင့်တွင် ကျောက်စာရုံနှစ်ရုံရှိ၍ ကျောက်စာချပ်ရေ (၇၁၀) ရှိသည်။

ရင်ပြင်တော်တွင် ယခုခေတ် သွန်းလုပ်ထားသော ကြေးစည်နှင့် ကြေးစည်ထမ်းနတ်ရုပ်နှစ်ရုပ် သည် အကြီးဆုံးကြေးစည်ဖြစ်သကဲ့သို့ အကြီးဆုံးမောင်းကြီးကိုလည်း သွန်းလုပ်ထားသည်။ ပြတိုက် တွင် ရှေးမြန်မာတို့၏ အသုံးအဆောင်များ၊ ပန်းပုလက်ရာအချို့နှင့် ပိဋကတ်တိုက်လည်းရှိသည်။ ပဟိုရ်စည် လည်း ထားရှိသည်။

အမျိုးအစား

ရုပ်ပွားတော်နှင့် ရုပ်တုများကို ပဉ္စလောဟာကြေးတို့ဖြင့် သွန်းလောင်းပြီး ရွှေချပူဇော်ထားသည်။ ဂန္ဓကုဋိပြာသာဒ်ကို အုတ်အင်္ဂတေဖြင့် တည်ဆောက်ထားသည်။ မုခ်ပြာသာဒ်နှင့် အမွှမ်းပန်းများကို ကျွန်းသစ်ဖြင့် ထုလုပ်ထားသည်။

လက်ရှိအခြေအနေ

မဟာမုနိရုပ်ရှင်တော်မြတ်ကြီးအား ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အပေါင်းတို့သည် မြတ်စွာဘုရားရင်ငွေ့တော် သွင်းသည်ဟု ယုံကြည်ခဲ့ကြသဖြင့် နေ့စဉ်ဖူးမြော်သူပေါင်းများစွာဖြင့် ပြည့်လျက်ရှိသည်။ ဘုရားဖူးများ၏ ကြည်ညိုသဒ္ဓါအရ ရွှေချပူဇော်သဖြင့် ရုပ်ပွားတော်ကြီးမှာ ရွှေတုံးရွှေခဲကြီးပမာ အံ့ဖွယ်ဖြစ်နေပါသည်။ ထိုနည်းတူ ဂန္ဓကုဋိအုတ်ပြာသာဒ်ကိုလည်း အတွင်းပိုင်းမျက်နှာကြက်နှင့် အပြင်ပိုင်းပြာသာဒ်တော်ကြီးပါ မကျန် ရွှေချပူဇော်ထားသဖြင့် ရွှေတောင်ကြီးပမာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ ဂုဏ်ယူဖွယ်ပြယုဂ်တစ်ခုဖြစ်နေပါ သည်။ မဟာရံတံတိုင်းပရိဝုဏ်အတွင်းရှိ ဗုဒ္ဓဝင်ပြခန်း၌ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဗုဒ္ဓဘာသာရောက်ရှိလာပုံနှင့် ခေတ် အဆက်ဆက် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များကို ရုပ်ကြွများဖြင့်ပြသထားသည်။ ထို့ပြင်မှ အခြားပြခန်းများ၊ ပိဋကတ်တိုက်များ၊ အကြီးဆုံးကြေးမောင်းကြီးနှင့် ကြေးစည်များမှာလည်း ထူးခြားလှပါသည်။ ခမာကြေး ရုပ်များသည်လည်း ပွတ်သပ်သည့် အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း ရောဂါပျောက်ကင်းသည်ဟု ယုံကြည်ကြသဖြင့် ထူးခြားသော လောကီယုံကြည်မှုတစ်ရပ်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုဓလေ့ထုံးစံအား ပြန် လည်ဖော်ထုတ်သည့် စည်နှင့် ကြေးမောင်းထိုးသည့် ဆောင်ရွက်ချက်မှာလည်း ပြည်သူများ စိတ်ဝင်စား ခြင်းခံရသည့် ဆွဲဆောင်ချက်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ဘိုးတော်ဗဒုံမင်းလက်ထက် မြန်မာပြည် အနှံ့အပြားမှ စုဆောင်းသယ်ယူခဲ့သော ခေတ်အဆက်ဆက်ကျောက်စာများ စုဆောင်းထားသည့် ကျောက်စာရုံမှာလည်း တန်ဖိုးရှိသည့် သမိုင်းအမွေအနှစ်တစ်ခုပင်ဖြစ်ပါသည်။

ထိန်းသိမ်းမှု

အလည့်ကျဂေါပကအဖွဲ့ဖြင့် ဗုဒ္ဓဝေယျာဝစ္စနှင့် ပုံမှန်ထိန်းသိမ်းမှုများ ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။ အကြီးစား ပြုပြင်ဆောင်ရွက်မှုများကိုမူ ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာန၊ ရှေးဟောင်းသုတေသန၊ အမျိုးသားပြတိုက် နှင့် စာကြည့်တိုက်ဦးစီးဌာန၏ စစ်ဆေးခွင့်ပြုချက်ကွပ်ကဲမှုဖြင့်သာ ဆောင်ရွက်ထိန်းသိမ်းလျက်ရှိသည်။